

GORTVA JÁNOS

A POLITIKUS PLÉBÁNOS – HOVÁN JÓZSEF TEVÉKENYSÉGE PÁSZTÓN

Problémafelvetés

E tanulmányban egy életrajz részletének megírására törekszem. Ahogyan azt a cím is mutatja, nem egy teljes, minden részletre kiterjedő biográfia fog kirajzolódni soraimból, hanem egy életmű jól körülhatárolható része: nevezetesen az, amely Hován Józsefet pásztói városatyaként mutatja be. Felvetődik viszont a kérdés, meg lehet-e írni egyáltalán egy életrajzot, pláne annak egy részletét. A válasz egyértelműen igen, hiszen a biográfia a történetírás műfajai között népszerű, sőt egyre népszerűbb. A történetíró azonban nincs könnyű helyzetben, amikor egy ilyen mű megírására vállalkozik. Egyrészt alapvetően forráshiánnyal kell szembenéznie. Kövér György is rámutat arra, hogy egy adott személy cselekedeteinek nyomát láthatjuk dokumentumokban vagy éppen konkrét tárgyi emlékekben, hagyatékban, nem látjuk azonban cselekedeteinek minden mozgatórugóját és gondolatait sem. Ugyancsak fontos tudatában lennünk annak, hogy számos homályos pont lehet egy életútban, amelyeknek nem maradtak fenn, vagy éppen nem is léteztek dokumentumai.¹ Forráshiánnyal kell tehát számolnunk, mégpedig többféleképpen. Egyrészt forrásaink eredendő hiányossága, hogy csak a cselekvést magát mutatják meg, másrészt lehetnek olyan momentumok, amelyek eleve rejtve maradnak. Az első dolog, amit le kell szögezni, hogy teljességre törekedni eleve lehetetlen. A következőkben ezért egy életút részleteinek egyféle értelmezését adom, s Majtényi György gondolataival élve a források olvasójaként igyekszem kapcsolatot teremteni a források emberével.²

Tanulmányom témája Hován József plébános pásztói tevékenysége. Egy ilyen tanulmányban természetesen lehetetlen a Pásztón végzett közel 40 évnyi munkájának teljes bemutatása. Célom az, hogy a következőkben röviden felvázoljam a sokszínű, rendkívül szertágazó és sok tekintetben máig ható tevékenységét. Alapvetően városatyaként vizsgálom személyét, tehát egyházi tevékenységéről csak azokon a pontokon ejtek szót, ahol azok a település mindennapjai szempontjából jelentősek. Mindenek előtt azonban látni kell, hogy miért esett a választás éppen ennek a

¹ KÖVÉR György, *A biográfia nehézségei*, Aetas, 2002, 2-3. szám (forrás: http://www.aetas.hu/2002_2-3/2002-2-3-20.htm).

² MAJTÉNYI György, *Emlékezés és személyiség*, Aetas, 2002, 2-3. szám (forrás: http://www.aetas.hu/2002_2-3/2002-2-3-20.htm).

személynek a bemutatására. Hován József személyére először a Pásztó történetéről szóló korábbi munkákban figyeltem fel, mivel több esetben ellentmondásos adatokat közöltek plébánosi hivatalának kezdetéről. Később a képviselő-testületi jegyzőkönyveket olvasva világított ki a jelentősége, mivel igen fontos ügyekben bíztak rá különböző feladatokat, elkezdett tehát érdekelni a munkássága és az élete. Ekkor azonban dönteni kellett arról, hogy hogyan, milyen mélységben, s milyen „optikán” keresztül vizsgáljam a munkásságát. Döntésem végül arra esett, hogy a helyi és országos politikai életben betöltött szerepét vizsgálom ebben az írásban. Nem céлом tehát a plébános, az egyházi bemutatása, hiszen akkor a teljes életmű vizsgálata válna szükségessé. Megkerülhetetlen ugyanakkor – ha csak néhány gondolat erejéig is – az országos politikában betöltött szerepe, hiszen az országos autonómiamozgalom képviselőjévé egy igen elismert pásztói plébánost választottak meg. Aligha tévedünk akkor, ha feltételezzük, hogy sok évtizedes pásztói munkássága is hozzájárult ahhoz, hogy e tisztségre megválasztották.

A korai évek

Először is röviden szólni kell az életút legfontosabb állomásairól, hiszen meg kell ismernünk azt az utat, ahogyan Hován József eljutott a pásztói lelkesítő feladatok ellátásáig. Munkám ugyanakkor túlmutat a pásztói tevékenységen, hiszen Pásztóról azután sem feledkezett meg, hogy egri kanonoki kinevezése után elhagyta a települést.

Hován József 1837 szeptemberében született Eperjesen. Az egri katolikus főgimnáziumban tett érettségi vizsgát 1854-ben, 1858-tól felszenteléséig az egyházmegyei irodán tollnoki minőségben dolgozott. Papi szolgálatát 1859 szeptemberében kezdte meg, mint tiszabői káplán, később Törökszentmiklóson és Jászapátiban tevékenykedett. Először 1862. augusztus 12-én került Pásztóra.³

Pásztón 7 évig kápláni és zárgondnoki tevékenységet látott el. Erről az időszakról igen kevés forrással rendelkezünk. Évekkel későbbi dokumentumokból tudjuk, hogy a pásztói plébánia helyzete ekkor igen rossz volt, viszonyai rendezetlenek, szétziláltak voltak. A pásztói hívek által az érseknek írt 1872-es levélből kiderül, hogy a község és az egyház közötti viszony igen feszült, s a Szent Lőrinc-templom, illetve a Szentlélek-kápolna alapítványainak vagyona lecsökkent Dankó János plébánossága alatt.⁴ Maga Hován József is ír a plébánia rossz helyzetéről az érseknek. Valószínűleg éppen ez vezette őt arra, hogy máshol folytassa munkáját, hiszen nem láthatta biztosítottnak a jövőjét Dankó János plébános munkatársaként. Egy ilyen komoly feszültségforrás lehetett az iskola ügye is, amelyről később részletesen szót ejtek majd. Varga Lajos rámutat, hogy ez a kérdés a településben különböző

---

³ Egri Főegyházmegyei Levéltár (továbbiakban: EFL) IX. Acta Personalia 451. 6082/1904.

⁴ EFL IX. Acta Personalia 451. 706/1872.

érdekcsoportok összecsapását hozta el Pásztón.⁵ Ez is az egyik oka lehet annak, hogy a káplán 1869-ben többször kérte Bartakovics Béla egri érseket, hogy helyezze át máshová. Helyzetét Pásztón elviselhetetlennek nevezte leveleiben, de ennél részletesebb indoklást az egyház érdekeire hivatkozva nem adott. Döntését azzal indokolja csupán, hogy máshol sokkal többet tudna tenni az önképzése érdekében, mivel nagyobb nyugalma lenne.⁶ Az 1869. március 31-én kelt levél is azt mutatja tehát, hogy Hován József és a pásztói plébánia életében olyan folyamatok zajlottak, amelyről részletes adatokkal talán sosem fogunk rendelkezni. Pontosan ismerjük a kérést és annak következményeit, de a kérés mögötti valódi mozgatórugók ismeretlenek számunkra.

Kérései nyomán először Verpelétre, majd a mai Nyírtásra került. Évekkel később, 1872-ben, a pásztói plébános halálakor kérte beiktatását a pásztói plébániai javadalomba. Kérését azzal indokolta, hogy jól ismeri a települést, és a pásztói plébánosi jövedelem nagy segítség lesz számára, így tudja támogatni szegény szüleit. Az 1872. április 16-án írt levelében Pásztó zilált viszonyairól ír, de a korábbi pásztói szolgálata éppen ezért nyújthatna számára remek alapot, hiszen tisztában van a helyi viszonyokkal.⁷ A kérés azonban nyilvánvalóvá teszi azt is, hogy a tisztség elnyerése anyagi szempontból is fontos, jelentős a jelöltnek. Az események további folyása is igen érdekesen alakult. A pásztói plébánosi tisztségre ugyanis többen is pályáztak. Répászky Lajos karcagi plébános, Végh Pál hajdúdorogi lelkész, Debreczeni János, az érseki vallásos fiúnevelde (ismertebb nevén a Foglár-intézet) aligazgatója és Kollár Béla pásztói segédlelkész is szeretne volna elnyerni a tisztséget.⁸ Ebből az látszik, hogy a feladat sokak számára volt vonzó, nyilvánvalóan anyagi okokból, ugyanis nem Hován József az egyetlen, aki erre hivatkozik. Igen érdekesek a kinevezés körülményei. Kollár Béla segédlelkész kérelmét ugyanis több mint 300 pásztói polgár egy – a város pecsétjével megerősített – levélben támogatja. Indoklásukból kitűnik, hogy egyetértenek Hován József korábbi szavaival, és a plébánia helyzetét igen ziláltnak látják, ezért tartják Kollárt a legalkalmasabb jelöltnek, hiszen ő ott van, nemcsak ismeri a helyzetet, de annak éppen folyó ügyeit is átlátja. Nem ez azonban az érsekhez érkező egyetlen kérelem. Más pásztói polgárok is hírt vették ugyanis annak, hogy Kollár Béla pályázatának kapcsán támogató levél született, és szintén sok száz aláírással ellátott levélben fordulnak az érsekhez, de ők Hován József kinevezését kérték.⁹ Mondhatjuk tehát, hogy komoly kampány alakult ki az ügyben. Erről a folyamatról sajnos kevés forrásunk van, mert sem települési

---

⁵ VARGA Lajos: *A pásztói plébánia története*. Budapest, Jel kiadó, 2007, 95.

⁶ EFL IX. Acta Personalia 451. 1367/1869.

⁷ EFL IX. Acta Personalia 451. 706/1872.

⁸ EFL IX. Acta Personalia 451. 706/1872.

⁹ EFL IX. Acta Personalia 451. 706/1872.

dokumentumok, sem helyi sajtó nem maradt fenn az időszakból. Ezek hiányában nem rekonstruálható, hogy az ügynek milyen visszhangja volt a pásztói lakosok körében. Hován József személyi anyagában viszont megtalálhatók az említett levelek, így azok létezésében és tartalmában biztosak lehetünk. Az érsek döntése végül Hován kinevezése lett, de a Kollár Bélát támogató pásztóiak ez ellen tiltakoztak. Levelükben kifejezetten negatív színben tüntetik fel a korábbi káplánt, s arra hivatkoznak, hogy az 1869-es távozásakor igen rossz viszonyban váltak el, Hován József átkot szórt rájuk, ezért nem várható el tőlük, hogy lelki vezetőjüként fogadják el az új plébánost. Levelükben arra is kitérnek, hogy a Hovánt támogató polgárok vallástalan emberek, és ők a községi iskola alapítói és fenntartói. Tehát a levélből úgy tűnik, hogy az azt jegyző hívek a katolikus iskolát is féltik az új plébánostól, illetve támogatóit vallástalanoknak tartják. Az érsek azonban nem változtatott a döntésén és így 1872. május 16-án kezdetét vette Hován József pásztói lelkészsége. Az eddigiekből látszik tehát, hogy Hován József útja a pásztói lelkészi kinevezésig közel sem volt egyszerű. Komoly ellenérzések közepette, számos vita után kezdhette meg szolgálatát. Később látni fogjuk, hogy a plébános sok évtizedes tevékenységével mégis elérte, hogy elismert lelki vezetővé váljon.

Pásztó plébánosaként

A következő 32 évben, 1904-ben bekövetkezett egri kanonoki kinevezéséig Hován József látta el a pásztói plébánosi feladatokat. Ez egy igen mozgalmas időszak Pásztó történetében, s a plébános nagyon aktív szerepet töltött be a település közéletében. A képviselő-testületnek például mindvégig virilis tagja volt, s számos fontos feladatot vállalt. Munkássága messze túlmutat a plébánia irányításán.

Erről az időszakról már jóval több forrásunk van, hiszen a képviselő-testületi jegyzőkönyvek többsége fennmaradt, illetve jó néhány esetben a megyei, sőt az országos sajtó is segítségünkre van abban, hogy Hován József tevékenységét rekonstruálni tudjuk. Alig kezdte meg például működését Pásztón, máris várt rá egy komoly feladat, ugyanis 1872 vészterhes év volt a magyar történelemben a kolera miatt. A betegség nem kímélte Pásztót sem. A frissen kinevezett plébánosra rögtön jelentős feladat várt, mert a képviselő-testület őt választotta meg a kolera-bizottság elnökévé, így neki kellett vezetnie a védekezést. 1872. november 23-án, tehát alig fél évvel a Pásztóra érkezése után kapta ezt a feladatot.¹⁰ Egyébként a közegészségügy területén ezen kívül is sokat tevékenykedett, mert teljes hivatali ideje alatt az egészségügyi bizottság tagja is volt. Ugyancsak részt vállalt az eredetileg községinek tervezett, végül alapítványi formában megvalósuló Margit Kórház megszervezése körüli teendőknél és adománygyűjtésben, így a még napjainkban is működő kórház szempontjából is jelentős a tevékenysége. E tanulmány keretében

---

¹⁰ NML Pásztó nagyközség iratai V-702. 2. doboz 4. kötet

nem vállalkozom arra, hogy a kórház alapításának folyamatát részletesen bemutassam, de számos képviselő-testületi határozat utal arra, hogy a kórház ügyét intenzíven támogatta, illetve később látni fogjuk, hogy még azután is a kórház támogatója, hogy elhagyta Pásztót. A község 1901 márciusában azzal is őt bízta meg, hogy a kórház javára a vármegyétől kapott adományt átvegye.¹¹

Természetesen plébánosként a katolikus iskolaszék elnökévé is vált, s rögtön ennek kapcsán szembesült az első problémákkal: rendeznie kellett az iskolaügyet. Ekkor ugyanis létezett egy községi közös iskola és egy katolikus iskola. Tanfelügyelői javaslatra azonban, a működési feltételek hiányosságai miatt 1870 óta meg kellett volna szüntetni a katolikus iskolát, amit a hívek nem szerettek volna engedni. Több évnyi vita után, 1874-re az egri érsek és a főkáptalan segítségével megépülhetett a megfelelő katolikus iskola, viszont a községi iskola ügyét rendezni kellett.¹² Sikeredt tehát a katolikus iskolát megfelelő állapotúvá tenni, de emiatt a községi közös iskolára már nem volt szükség, így annak megszüntetése komoly feszültségeket és szociális problémákat hozott. 1874. szeptember 20-án Hován József is megszavazta a községi iskola megszüntetését és a római katolikus iskola városi fenntartásba adását. Jól mutatja ugyanakkor a problémákat, hogy néhány hónappal később, 1874. december 28-án javaslatot tesz arra, hogy a községi iskola két tanítóját alkalmazza a felekezeti iskolában. A változás azonban nem ment zökkenőmentesen, több éven át olvasható a jegyzőkönyvekben a vita, amelynek során rendezni kellett az iskolák vagyonát és a személyi kérdéseket is.¹³ A két iskola összeolvadására végül hosszas viták után 1876-ban került sor. Hován József álláspontját nem láthatjuk tisztán. Egyrészt kinevezésekor az őt ellenzők azzal vádolják, hogy a közös iskolát támogatók akarják plébánossá tenni Hovánt, másrészt viszont az látszik, hogy évekkal később ő maga is támogatja a katolikus iskola megerősítését, illetve a községi közös iskola megszüntetését. A tény, hogy a községi közös iskola tanítóinak helyzetét rendezni akarja, szintén arra utal, hogy a megszüntetést komoly problémának látta. Szintén érdemes ugyanakkor felhívni a figyelmet arra, hogy a római katolikus iskola helyzete sem teljesen rendezett. Egyrészt csak két tanítója volt, másrészt pedig az ő fizetésüknek sem volt fedezete már öt éve.¹⁴ Tehát az 1870-es évek elején a hívek nyomására egy olyan római katolikus iskolát kell megerősíteni, amelynek akkor sem megfelelő épülete, sem pedig a működés anyagi hátterét biztosító pénzügyi bázisa sincs. A forrásokból pedig azt feltételezhetjük, hogy Hován József pásztói káplánként nem volt a római katolikus iskola feltétlen támogatója. Ennek ellenére azt látjuk, hogy

---

¹¹ Heves Megyei Levéltár (továbbiakban: HML) Heves megye alispánjának iratai IV-404/a/63/5168/1900.

¹² VARGA Lajos, *i. m.*, 97–98.

¹³ NML Pásztó nagyközség iratai V-702. 2. doboz 4. kötet

¹⁴ VARGA Lajos, *i. m.*, 99–100.

néhány évvel később plébánosként már támogatja az iskola ügyét, de igyekszik a községi közös iskola tanítóinak jövőjéről is gondoskodni. Nem ez az egyetlen ügy a község neveléstörténetében, amiben komoly szerep jutott Hován Józsefnek: sok éven át tagja volt az iparostanonc-iskola felügyelőbizottságának.¹⁵ Az iskola életében rendszeresen szerepet vállalt, tudjuk például, hogy a tanoncok első munkakiállítását ő nyitotta meg 1891-ben.¹⁶ Mindezek mellett tevékenyen részt vett 1891-ben és később is a községi kiseddóvoda megalapításában és működtetésében. Az óvoda megalapítását előkészítő munkabizottság elnöke és munkájának motorja is ő volt.¹⁷ Az alapítást követően a felügyelőbizottság elnöki tisztét is ellátta, így a napi működtetésben is jelentős szerep jutott neki.¹⁸ Az állami polgári fiúiskola megalapításáért is sokat tett, 1892-ben az iskola megalapítását képviselőként támogatta. Néhány évvel később, az iskola épületének felavatásakor pedig plébánosként ünnepi szentmisét celebrált.¹⁹ Az eddigiekből látszik tehát, hogy az egészségügy és az oktatás területén jelentős érdemeket szerzett a várossatya-plébános.

Nem csak az egészségügyi és az oktatási intézmények őrzik azonban a plébános tevékenységének nyomait. 1878. november 10-én a képviselő-testületnek döntenie kellett arról, hogy a vármegye részéről felajánlott közmunkaerőt hogyan használják fel. A képviselők egy bizottság létrehozása mellett döntöttek, és az elnöki feladatok ellátásával Hován Józsefet bízták meg. A feladat a községi utak és hidak helyreállítása, így a község összképének és közlekedési viszonyainak javítása volt.²⁰ Természetesen a Szent Lőrinc-plébániatemplom és a Szentlélek-kápolna felújítása érdekében is tevékenykedett. A plébánia és a kápolna felújítását plébánosként ő szervezte meg és irányította, de képviselőként is jutott számára feladat. 1882-ben az ő javaslatára döntöttek úgy a képviselők, hogy közadakozást szerveznek annak érdekében, hogy a templom kapjon egy toronyórát. Ennek az adománygyűjtésnek az élére is Hován Józsefet állították az ezzel megbízott bizottság elnökeként.²¹

A korábbi támadásoknak már nyoma sem volt 1897-ben, amikor pásztoi lelkészségének 25. évfordulója alkalmából Pásztó díszpolgárává választották, és elhatároz-

¹⁵ Több képviselő-testületi jegyzőkönyvben is olvasható, hogy megválasztják a felügyelőbizottság tagjává, például a 82/1882 sz. kt. határozattal. A folyamatosságot mutatja az egyes határozatok felsorolása nélkül, hogy amikor 1904-ben egri kanonokká választják, akkor e tisztségéről is lemond. Lásd: NML Pásztó nagyközség iratai V-702. 3. doboz 7. kötet 203/1903 Kt. határozat.

¹⁶ Vass József, *Pásztó története*, Gyöngyös, k.n., 1939, 70.

¹⁷ NML Pásztó nagyközség iratai V-702. 2. doboz 4. kötet 81/1891. Kt. határozat.

¹⁸ NML Pásztó nagyközség iratai V-702. 2. doboz 4. kötet 85/1891 Kt. határozat.

¹⁹ Az iskola alapításáról bővebben lásd: GORTVA János: Az állami polgári fiúiskola alapítása és működésének kezdeti időszaka Pásztón, *Lakóhelyünk Honismereti Folyóirat*, 2015, 29–39.

²⁰ NML Pásztó nagyközség iratai V-702. 2. doboz 4. kötet.

²¹ NML Pásztó nagyközség iratai V-702. 2. doboz 4. kötet.

ták, hogy díszközgyűlést kell tartani, ahol a megtisztelő címet átveheti.²² A díszközgyűlésen számos országos és helyi méltóság is tiszteletét tette Pásztón. A közgyűlést 1897. szeptember 30-án tartották, s Martinovich Elek, a belügyminisztérium osztálytanácsosa mellett a településre érkezett a járási főszolgabíró, a szolgabíró, és eljöttek a szomszédos községek plébánosai is. Természetesen számos helyi vendég is megjelent az ünnepi alkalmon.²³ A régóta szolgáló lelkipásztort magától értetődő módon meleg szavakkal méltatták, amely méltatások ismertetésétől most eltekintek. Azt viszont látni kell, hogy Hován József munkásságát egyöntetűen elismerték, s ő maga is pozitívan tekintett a jövőbe. Alig néhány nappal később, 1897. október 9-én az ipartestület is megemlékezett Hován lelkipásztori tevékenységének negyedszázados évfordulójáról, s az is kiderül, hogy az ünnepeltnek ajándékozott díszkehely költségeihez az ipartestület tagjai is hozzájárultak.²⁴ A plébános ekkor 60 esztendő, s láthatóan rendkívül elismert, a közösség megbecsült – immár hivatalosan is díszpolgár – tagja. Ennek fényében különösen érdekes, ha az egyházi személyi anyagát áttekintjük, ugyanis ugyanebben az évben kezdeményezte nyugdíjba vonulását. Fél évvel korábban, 1897 áprilisában kérvényezte, hogy nyugállományba vonulhasson. Indoklásában megrendült egészségi állapota szerepelt. Kérése szerint 1898. január 1-jével hagyott volna fel a szolgálattal, és évi 800 forint nyugdíjra tartott igényt.²⁵ Kérése nem talált meghallgatásra, hiszen az érsek meghagyta őt hivatalában, sőt még számos címet elnyert: 1899-ben tiszteletbeli kanonok, 1900-ban patai főesperes, 1901-ben pedig ábrami címzetes prépost lett.²⁶ Tiszteletbeli kanonoki kinevezése Pásztón nagy örömet okozott, a Budapesti Hírlap 1899. július 19-i száma is hírt adott arról az ünnepegről, amelyet július 16-án rendeztek ebből az alkalomból. Az öröm oka egyértelműnek tűnik, hiszen egy pásztói díszpolgár kapott komoly tisztséget, viszont nem felejthetjük el, hogy 27 évvel korábban a polgárok egy része még komolyan támadta Hován Józsefet. Ez az ünnepség tehát a közhangulat megváltozását mutatja.

Fel kell tenni ugyanakkor a kérdés, hogy mi állhatott Hován József nyugdíjkérélmének valódi hátterében. Megrendült egészségi állapotára hivatkozik, de később mégis számos feladatot elvállalt. A Pásztóért végzett munkájában sem lankadt szorgalma, folyamatosan aktív tagja volt a képviselő-testületnek, sőt az 1899-ben alapított Pásztó és vidéki hitelszövetkezetnek is.²⁷ Nem szűnt meg tehát az a szándéka, hogy a lakosság mindennapjainak pozitív alakulását, a település fejlődését szolgálja. Ezt a munkát viszont idős korára és megrendült egészségére

²² NML Pásztó nagyközség iratai V-702. 3. doboz 6. kötet 85/1897. Kt. határozat.

²³ NML Pásztó nagyközség iratai V-702. 3. doboz 6. kötet 87/1897. Kt. határozat.

²⁴ Vass, *i. m.*, 78.

²⁵ EFL IX. Acta Personalia 451. 2834/1897.

²⁶ EFL IX. Acta Personalia 451. 6082/1904.

²⁷ Központi Értesítő, 1899 (24. évfolyam), 1512.

tekintettel aligha tudta volna megfelelően elvégezni 1904-ig, sőt egészen haláláig, ha már 10 évvel korábban, 1897-ben is túl betegnek és fáradtnak érezte magát. Feltetelezésem szerint tehát valamilyen másik okot kell keresnünk a nyugdíjkérelem háttérében a későbbi kutatások során.

Ha a munkásságát vizsgáljuk, akkor feltétlenül meg kell említenünk az országos politikai életben játszott szerepét is. 1897-ben az egyházmegyei papság képviselőjévé jelölték az autonómiakongresszuson.²⁸ Végül 1897 szeptemberében választották meg, így Párvy Sándor egri kanonok mellett ő képviselhette az egri egyházmegyei papságot.²⁹ Az autonómia ügyét helyi szinten is képviselte, hiszen autonómiagyűlést tartott az iskola udvarán.³⁰ Országos szinten sem maradt tétlen, 1900. február 9-én például felszólalt az országos kongresszuson. Gondolatait röviden az országos sajtó is megjeleníti. Ekkor hívta fel a figyelmet arra, hogy az egyháznak – álláspontja szerint – számos támadást el kellett szenvednie amiatt, mert ragaszkodott az autonómiájához.³¹ A plébános komoly ellenérzésekkel viseltetett azokkal a folyamatokkal szemben, amelyek a XIX. század végén és a XX. század elején zajlottak az egyház és az állam viszonyának újraszabályozásában. A polgári házasság intézményét például elítélte, s a katolikus házassági anyakönyvet lezáró utolsó bejegyzésében komoly indulat jelenik meg, amikor így fogalmaz: „Október 1-jén kezdődik a polgári párosodás korszaka.”³² Tekintélyét és Pásztóra gyakorolt hatását mutatja, hogy a híveknek a polgári házasságról alkotott véleményét évtizedekre meghatározta.³³ Ez a tekintély akár abból is eredhetett, hogy Hován József meggyőződéssel vallotta, hogy az egyháznak és a világiaknak egymással együttműködve, s nem alá-, illetve fölérendeltségi viszonyban kell dolgoznia, s ennek az autonómiakongresszuson is hangot adott.³⁴ E gondolkodásmód miatt nyerhette el könnyen a lakosság bizalmát, s érthette el, hogy a kezdeti nehézségek ellenére egy igen sikeres és elismert plébánosként maradt meg hívei emlékezetében.

²⁸ Religio, 1897, 1. félév, 431.

²⁹ Budapesti Hírlap, 1897, (17. évfolyam, 250. szám) 2.

³⁰ VARGA Lajos, *A pásztói hívek kapcsolata a templommal és a lelkipásztorral a XV. századtól napjainkig* = V.L., Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve XXVI. Balassagyarmat–Salgótarján, Nógrád Megyei Múzeum Igazgatósága, 2002, 394.

³¹ Budapesti Hírlap, 1900, (20. évfolyam, 40. szám) 5.

³² Váci Püspöki és Káptalani Levéltár (a továbbiakban: VPKL) C. Plébániai Levéltár Pásztói R. K. Plébánia iratai XI. kötet. Házasultak anyakönyve 1869–1908. 122.

³³ Jelen tanulmányban nem tárgyalható ez a jelenség, de mindenképpen meg kell jegyezmem, hogy Pásztón igen magas a polgári házasság intézményének elutasítottsága. A környező településeken alig figyelhető meg az a jelenség, amelyet Pásztón látni: a házasulók döntő többsége megtagadja a házassági anyakönyv aláírását, mert vallási meggyőződésük szerint csak az egyházi házasság tekinthető valódi házasságnak.

³⁴ Pesti Napló, (51. évfolyam, 40. szám) 4.

A pásztói évek után

1904-ben kanonokká nevezték ki, Egerbe költözött, és lemondott pásztói tisztségéről, de Pásztóról nem feledkezett el. Rendszeresen küldött karácsonyi adományokat a szegény polgároknak, amelyet a városi elöljáróság osztott ki. Egy ilyen alkalomról számol be például a Pásztói Hírlap: ekkor, 1906 karácsonyán 100 koronát küldött a szegény pásztóiaknak. Összesen 31 szegény kapott ebből az adományból. Az elöljáróság ezt 1, 2, 3 és 10 koronás részletekben osztotta fel.³⁵ Ugyancsak 1906-ban, amikor a kórházat felszentelték, 3000 koronát küldött a kórház alapítványának. Korábban már említettem, hogy a kórház megalapításának a kezdetektől fontos támogatója volt, így természetesnek tekinthető, hogy a felszenteléskor is igyekezett segíteni az új intézményt. Erről az adományról olvashatunk az országos sajtóban is, hiszen 1906. november 20-án a Budapesti Hírlap is beszámolt róla.³⁶

1908 elején kelt végrendeletében 8 pontban írt a pásztóiakról, s összesen 7600 koronát hagyományozott rájuk. A következőkben egy táblázatban közlöm a Pásztóra vonatkozó tételket:³⁷

Kedvezményezett	Hagyaték összege koronában
Szent Lőrinc-plébániatemplom javára	600
Pásztói szegényalap javára	2000
A pásztói lelkészlak fenntartási alapjának növelésére	2000
Margit Kórház javára	2000
A pásztói róm. kat. elemi iskola tanulóinak felruházására	400
A pásztói önkéntes tűzoltóegylet javára	200
A pásztói idős iparosok szegényalapja javára	200
A Mária-társulat javára	200
Összesen:	7600

Hagyományozás Hován József végrendeletében, a kedvezményezettek és a hagyaték összegének feltüntetésével

Ez a lista is jól mutatja, hogy Hován József tevékenysége és figyelme igen szerteágazó volt. Külön figyelmet érdemel, hogy lelkész utódairól sem feledkezett meg, hiszen a lelkészlak fenntartására is adományozott. Kedvezményezettjei között látjuk a kórházat éppúgy, mint a szegényalapot, az idős iparosokat és a rászoruló tanulókat is. Gondolkodásában tehát a jövő, a tanulók segítése éppolyan fontos

³⁵ Pásztói Hírlap, (1. évfolyam, 1. szám) 7.

³⁶ Budapesti Hírlap, 1906, (26. évfolyam, 319. szám) 12.

³⁷ EFL IX. Acta Personalia 451. 1762/1897.

volt, mint az idősek támogatása. A tűzoltóegylet és a kórház javára juttatott adomány pedig azt mutatja, hogy a pásztói lakosság biztonságát és egészségét is fontosnak tartotta.

Összegzés

Tanulmányomban Hován József pásztói közeleti, politikai tevékenységét igyekeztem bemutatni. Természetesen hosszan lehetne írni arról is, hogy milyen fontos dolgokat tett plébánosként, de négy évtizedes tevékenységének minden részletét egy ilyen tanulmányban nem mutathattam be. E jeles személyiség hosszú, 49 esztendőn át tartó egyházi szolgálatából közel 40 évet Pásztón töltött. 1908. március 4-én bekövetkezett halálával egy olyan életpálya ért véget, amelynek nyomai még ma is látszanak Pásztó városán.³⁸ A kórház, az állami polgári fiúiskola, sőt a kisdédóvoda épülete ma is áll, s mindegyik épület eredeti funkciójának megfelelően egészségügyi vagy éppen oktatási intézmény. Mindegyik megalapításánál jelen volt, és azokért aktívan tett Hován József is mint a képviselő-testület tagja. Plébánosként sokat dolgozott a plébánia és a Szentlélek-kápolna felújításán, így ezek az ódon falak is őrzik emlékét, munkásságának nyomait. Tevékenysége nemcsak sokszínű és szerteágazó, de egyben példaértékű is. Tanulmányomban igyekeztem bemutatni, hogy értelmiségiként, tanult emberként egész életpályája során azért dolgozott, hogy a közösség, amelynek tagja s – képviselőként, illetve lelkipásztorként is – egyik vezetője volt, minél jobban fejlődjön. S bár Egerben hunyt el, 1908. március 6-án itt helyezték örök nyugalomra, sosem feledkezett meg korábbi szolgálati helyeiről, így Pásztóról sem.³⁹ Egyház és közösség, egyházi feladatok és közösségi célok személyében és munkásságában elválaszthatatlanul forrtak össze, s alkottak olyan jelentős életművet, amelynek jelentősége évtizedek, sőt immár több mint egy évszázad távlatából is látszik.

---

³⁸ *Schematismus cleri archi-dioecesis Agriensis ad annum Jesu Christi 1909*, Agria, k.n. 1909, 186.

³⁹ EFL IX. Acta Personalia 451. 1685/1908.

The politician parson – József Hován's work in Pásztó

In search of the social history of Pásztó, data of previous local history investigations have been specified in several cases. As a result of the micro-historical research, not only did the ordinary life of the inhabitants become more elaborate but also the career history of the town's elite happened to be more precise. This study focuses on the most pivotal milestones of the life of a man who had been the chaplain of Pásztó and later became the parish priest of the town between 1872 and 1904. Over four decades, his activities as a religious person and a city father were very influential in the life of the Pásztó community. Being the virile member of the representative body, he was actively involved in the local tasks as well. His contribution can also be analysed with the help of several representative body reports, press releases and religious documents. The research also focuses on the afterlife of his activities in Pásztó whereas his last will also mentioned the town's name. It has been revealed that in many cases his contributions had an influence on the fact that at the time, civil marriages were largely refused in the town. This research attempts to introduce a locally and nationally recognised parish priest concentrating on the details of his public, social and political work. The study is based on several new, previously unpublished data.